

ДОКЛАД

**Мониторинг на прилагането на Координационния
механизъм при насилие – 2020 г.**

Въведение

По силата на подписаното през 2010 г. „Споразумение за сътрудничество и координиране на работата на териториалните структури на органите за закрила на детето при случаи на деца, жертви на насилие или в риск от насилие и при кризисна интервенция” органите за закрила на детето на национално и местно ниво са ангажирани с прилагането на Координационния механизъм за взаимодействие при работа в случаи на деца, жертви на насилие или в риск от насилие и за взаимодействие при кризисна интервенция (за краткост наричан Координационен механизъм), Държавната агенция за закрила на детето в партньорство с Министерство на вътрешните работи, Агенцията за социално подпомагане и Областните администрации ежегодно извършва мониторинг на прилагането на Координационния механизъм. Сключеното споразумение е в изпълнение на чл. 6а от ЗЗДет. За да се проследява изпълнението и да се оцени ефективността на работата, мониторингът се извършва по утвърдена методология и сравними индикатори. Това позволява да се очертаят също проблемните въпроси, свързани с оптимизиране на работата на създадените по места екипи при предприемането на съгласувани действия във всеки конкретен случай на насилие и злоупотреба с дете. От началото на 2018 г. ДАЗД въведе електронно отчитане на информацията чрез информационни карти, които се попълват онлайн чрез регистрация на сайта на Агенцията. Дирекциите „Социално подпомагане” подават данни за функционирането на мултидисциплинарните екипи по КМ, като данните се обобщават на областно ниво от Регионалните дирекции за социално подпомагане. В ДАЗД, като институция с координираща функция, се обобщават и анализират резултатите на национално ниво. Тази организация за събиране и обобщаване на информация, приета от предходните години, е надградена и в края на 2019 г. ДАЗД разработи електронна платформа <https://sacp.kontrax.bg/> за отчитане на дейността на мултидисциплинарните екипи по Координационния механизъм.

По своята същност платформата съдържа информационна карта, с конкретни индикатори, предоставяща възможност за електронно попълване на данните от дейността на мултидисциплинарните екипи по КМ и притежава следните функционалности:

- Защитен достъп с пароли от предварително регистрирани потребители;
- Отдалечен достъп до портала и въвеждане на данни;
- Администриране на портала от определен за целта служител и администратор;
- Въвеждане на данни от всички Регионални дирекции социално подпомагане;
- Запазване на старите данни в архив;
- Генериране на справки и филтриране на данни.

Този подход е приет, като се отчитат функциите на всяка от ангажираните структури, за да се изследва изпълнението на утвърдения механизъм за взаимодействие и да се изведат препоръки за подобряване на работата и сътрудничеството на институциите и организациите на местно ниво при случаи на деца жертви на насилие или в риск от насилие. Въвеждането на електронното отчитане има за цел както да минимизира и предотврати евентуални неточности, грешки и закъснения в подаването на информацията, така и да улесни институциите в тяхната работа. Не на последно място е и стремежът на Държавната агенция за закрила на детето да работи в съзвучие с настъпващите промени и дигитализация на съвременното общество.

С промяната на Закона за закрила на детето, в сила от 01.07.2020 г., са приети нови разпоредби, регламентирани Координационния механизъм при насилие и осъществяване на защитата на деца-жертва на насилие или експлоатация. Така стартиралият през 2010 г. „Координационния механизъм за взаимодействие при работа в случаи на деца, жертви на насилие или в риск от насилие и за взаимодействие при кризисна интервенция“ към

настоящия момент се прилага в практиката като Координационен механизъм при насилие, съгласно чл.36г от ЗЗДет. С промените от 2020 г. законодателят регламентира, че за защита на дете в риск или жертва на насилие или експлоатация, дирекция „Социално подпомагане“ създава мултидисциплинарен екип, членовете на който работят заедно до приключване на случая. Водещ на този екип е социалният работник, определен от директора на дирекция "Социално подпомагане". До изтичането на 24 часа от получаване на сигнал за дете в риск или жертва на насилие или експлоатация социален работник, определен от директора на дирекция "Социално подпомагане", прави оценка на сигнала. При потвърждаване на информацията социалният работник уведомява устно по телефон, включително мобилен, и писмено по пощата, по електронна поща или факс членовете на мултидисциплинарния екип, като се определят дата и час за събиране на екипа. В екипа задължително участват представител на районното управление на Министерството на вътрешните работи (районен инспектор, инспектор от детска педагогическа стая или оперативен работник), на районната прокуратура и представител на общината. По преценка на водещия на екипа се канят за участие представител на регионалната здравна инспекция, личният лекар на детето или представител на болницата, откъдето е постъпил сигнал по случая, представител на регионалното управление по образованието и на училището, детската градина или друга образователна институция и представител на доставчика на финансираната от държавния бюджет социална услуга, която детето ползва. Екипът разработва план за действие за защита на детето или за предотвратяване на насилието. Планът за действие следва да съдържа здравни, социални и образователни услуги за превенция на насилието или за възстановяване на детето. Координацията на дейността на мултидисциплинарния екип се подкрепя от кметът на съответната община.

Законодателят предвижда възможността за предприемане на мерки по отношение на извършителя на насилието по Закона за защита от домашното насилие. При данни за извършено престъпление дирекция "Социално подпомагане" изпраща сигнал до районната прокуратура за предприемане на мерки по отношение на извършителя по Наказателния кодекс. Измененията в Закона за закрила на детето от 01.07.2020 г. с разпоредбата на чл. 36 г „Координационен механизъм при насилие“ целят регламентирането и подобряването на междусекторния подход и сътрудничество при случаи на насилие над деца, който действа от 2010 г. под формата на Споразумение за сътрудничество.

Настоящият доклад включва описателен анализ на данните, очертава идентифицираните проблемните области, съдържа препоръки за оптимизация и подобряване на взаимодействието при работата по случаи на деца, жертви на насилие или в риск от насилие, за взаимодействие при кризисна интервенция и, където е необходимо, съпоставя данните за 2020 г. с тези за предходните години, с оглед очертаване на тенденции и формиране на адекватни предложения за подобряване работата на екипите на местно ниво.

Съкращения

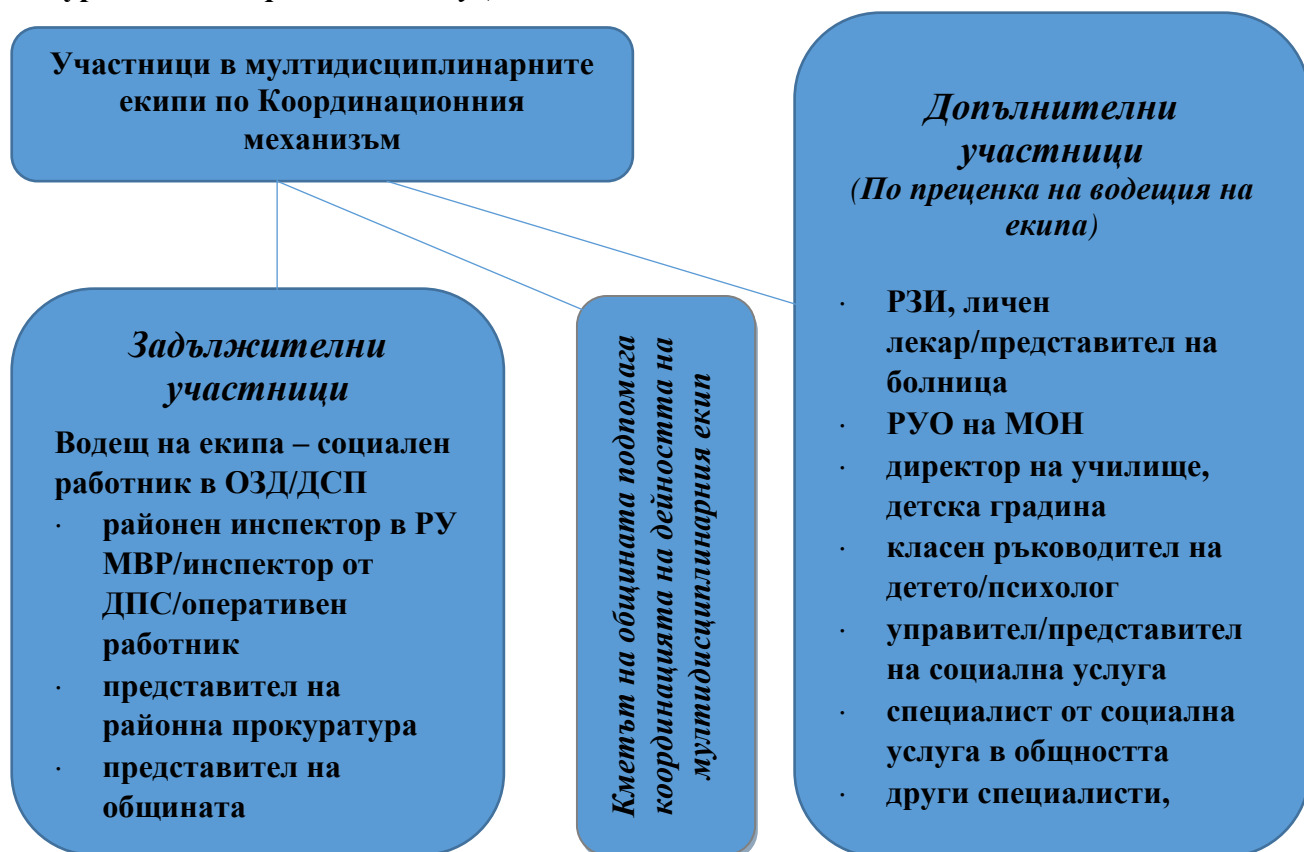
АСП	Агенция за социално подпомагане
ДАЗД	Държавна агенция за закрила на детето
ДДЛРГ	Дом за деца, лишени от родителска грижа (и мн. ч.; също и при други съкращения)
ДМСГД	Дом за медико-социални грижи за деца
ДСП	Дирекция „Социално подпомагане“
ЗЗДет	Закон за закрила на детето
КМ	Координационен механизъм
МВнР	Министерство на външните работи
МВР	Министерство на вътрешните работи
МЕ	Мултидисциплинарен екип
МЗ	Министерство на здравеопазването
МКБППМН	Местна комисия за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните
МОН	Министерство на образованието и науката
МП	Министерство на правосъдието
МТСП	Министерство на труда и социалната политика
ОА	Областна администрация
ОД МВР	Областна дирекция на МВР
ОЗД	Отдел „Закрила на детето“
РДСП	Регионална дирекция за социално подпомагане
РУ МВР	Районно управление на МВР

I. ДАННИ И РЕЗУЛТАТИ

На територията на страната са създадени и функционират мултидисциплинарни екипи (МЕ) на местно ниво по прилагане на КМ, и е налице добро взаимодействие между участниците в екипите. На база на информацията, подадена от екипите се посочва, че при проучването на сигнала и последващата работа по случая, те партнират добре помежду си. Според получените резултати от всички анкетирани е видно, че на местно ниво функционират 265 екипа за работа по КМ, което е със 10 бр. по-малко спрямо 2019 г. Екипите работят по приети и действащи правила и процедури за взаимодействие. Задължителните и допълнителните участници в екипите са определени в чл. 36г на ЗЗДет. (Фиг. 1) Информацията показва, че в почти всички области на страната броят на функциониращите екипи по КМ отговаря на съответния брой общини в съответната област. Изключение правят областите Добрич, Пловдив, Стара Загора и Хасково, където броят на екипите е по-малък от броя на общините в областта. В София, броят на екипите е 24, което съответства и на броя на районите в Столична община.

Проследяването на данните на регионален принцип дава информация, че най-много срещи на МЕ са проведени в областите Пловдив (152), Велико Търново (115), Пазарджик (111), Благоевград (98), Бургас (75), София-град (69) и Софийска област (65). Според посочените данни се запазва състава на по-активните области с повече проведени срещи на екипите в сравнение с предходната година. Потвърждава се тенденцията екипите в София-град да имат проведени относително малко екипни срещи, предвид числеността на населението в столицата, макар че е налице увеличение на екипните срещи спрямо предходната година (63), както и почти тройно увеличение на функциониращи екипи (от 9 през 2018 и 2019 на 24 през 2020). През 2020 г. екипите по КМ са провели общо 1260 екипни срещи в цялата страна.

Фигура 1. Ангажирани институции

Екипите провеждат срещи при процедурни въпроси, при първоначално постъпване на сигнала и при проследяване на конкретна работа по случаи. От представената информация за 2020 г. става ясно, че след влизането в сила на чл. 36г от ЗЗДет. е подобро взаимодействие между експертите, членове на екипите. Във всички предходни мониторингови доклади съществуваше разминаване в посочените данни от различните източници (АСП, МВР и Областни администрации). Несъответствието в подадената информация затрудняваше създаването на адекватни политики на местно ниво по отношение на целевата група и вероятно се дължеше на обстоятелството, че различните институции по различен начин оформят и водят регистрите си, за конкретни случаи на деца.

И през 2020 г. екипите на местно ниво са провеждали срещи при първоначалното постъпване на сигнали и за проследяване на работа по случаи. Валидно е и организирането на срещи, насочени към изясняване на различни процедурни въпроси. При отчитане на данните се забелязва, че се запазва тенденцията от предходните години, най-голям брой срещи да се осъществяват при първоначално постъпване на сигнала. От общо 1003 срещи при първоначално постъпване на сигнали, 203 срещи са проведени за проследяване и работа по случаи. Броят на срещите през годината, свързани с процедурни въпроси са 98. При една трета от състоялите се срещи са обсъждани едновременно процедурни въпроси, нови сигнали и е планирана работа по активни случаи.

Според обобщената информация от всичките 28 Регионалните дирекции за социално подпомагане в страната, през 2020 г. МЕ са разгледали общо 1220 подадени сигнала, което е с 324 по-малко от предходната 2019 г. Сигналите и случаите са разпределени по източник на сигнала, вид и източник на насилието, както и по пол и възраст.

- ***Сигнали за насилие според източника на сигнала (фиг. 2)***

Водещо място и през този отчетен период заемат сигналите, подадени от МВР (227 бр.), както и тези, подадени от родители (201 бр.), като от тях преобладаващо сигнализируют майките (145 бр.), докато бащите сигнализируют почти три пъти по-малко (56 бр.). Сигналите от роднини са 43 бр., от съсед са 14 бр., от познат са 13 бр., а от непознат са 9 бр. Въпреки, че през 2020 г. общият брой на сигналите е намалял значително, налице е отчетлива тенденция за увеличаване на подадените сигнали чрез Националната телефонна линия за деца 116 111. През 2020 г. са отчетени повече сигнали, по които се е свиквал КМ – 139, 128 са през 2019 и 90 през 2018 г. През 2020 г. ръст при подадените сигнали отбелязват неправителствените организации – с 11 повече, социалните услуги – с 9 повече и с 4 повече подадените сигнали от РУО. Самото дете, като подател на сигнал, също бележи лек ръст, в сравнение с предходната година.

През последните години се запазва тенденцията за относително голям брой на сигналите, подадени от родители и се запазва тази за не особено активна намеса от външни за семейството хора. Прави впечатление, че остава изключително нисък относителният дял на сигналите, подадени от личните лекари на децата, като броят на сигналите от 31 през 2019 намалява на 16 бр. Сигналите, получени от здравни заведения през 2020 (67 бр.) са по-малко в сравнение с 2019 г. (84 бр.). При образователните институции, се наблюдава двойно намаляване на сигналите спрямо 2019 г., когато сигналите са били 151, докато през 2020 г. те са 72. Този факт продължава да предизвиква загриженост, тъй като лекарите и учителите са хората, вписващи се в кръга на доверие на децата и могат по-лесно да различават формите на насилие. Постъпилите през 2020 г. сигнали от специализирани институции за деца (ДДЛРГ и ДМСГД) са само 8, което е напълно обяснимо, предвид напредналия процес на закриване на този тип грижа, значително намалелия брой институции за деца, както и малкия брой настанени в тях деца.

Фигура 2. Източници на сигналите за деца в риск, по които са работили мултидисциплинарните екипи

Постъпилите сигнали от друго дете са само 2 бр. за 2020 г. Имайки предвид общият брой сигнали и относителния дял на сигналите (5% за 2019 г. и 6% за 2020 г.), подадени от самите деца-жертви на насилие, може да се предположи, че децата продължават да не се чувстват достатъчно подкрепени или не познават в достатъчна степен правата си и възможностите за закрила в случаите на насилие. Трябва да се има предвид, че част от сигналите, подадени от самите деца или от други деца, всъщност се подават на НТЛД 116 111 и влизат в общият брой именно като подадени от този източник, което затруднява точната преценка за причините за малкия брой сигнали от деца.

Въпреки изчерпателният списък с възможно избираеми източници, подали сигнал, и през 2020 г. има подадени данни за сигнали постъпили от други източници. Макар техният брой (227) да е по-малък в сравнение с този за 2019 г. (253), информацията от попълнените отчети сочи, че 16% от подадените сигнали са с неуточнен подател. Допустимо е при попълването на данните, да не са съотнесени правилно всички подаващи сигнал или подателите да са пожелали анонимност, което би довело до такъв брой неуточнени източници. От друга страна се запазва тенденцията за повишена чувствителност към случаите на насилие и за опазване на правата на децата съгласно ЗЗДет., чрез поемане на задължението като гражданин и/или професионалист за сигнализиране.

- **Сигнали по видове насилие (фиг.3)**

През периода 2016-2019 г. се отчита сериозен ръст на броя на сигналите, разгледани от МЕ според вида насилие (за сравнение през 2016 г. са разгледани общо 1 044 сигнала, през 2017 г. – 1 399, през 2018 г. – 1 402, а за 2019 г. те са 1 530). През 2020 г. постъпилите сигнали значително намаляват (1240) и са с 290 по-малко от предходната 2019 г.

Общият брой на случаите по вид насилие включват данни за повече от един вид насилие спрямо едно и също дете.

Над една трета от постъпилите сигнали през 2020 г., се отнасят до физическо насилие (462 – 37%), като в сравнение с 2019 г. (42%) леко намалява. Тенденция, физическото насилие да бъде водещо се запазва през последните години. В сравнение с 2019 г. се забелязва нарастване на относителния дял на сигналите за сексуално насилие (335 – 27%). През 2019 г. са отчетени 333 сигнала за сексуално насилие, което представлява 22% от общия брой на постъпилите сигнали. Относителният дял на сигналите, които са за

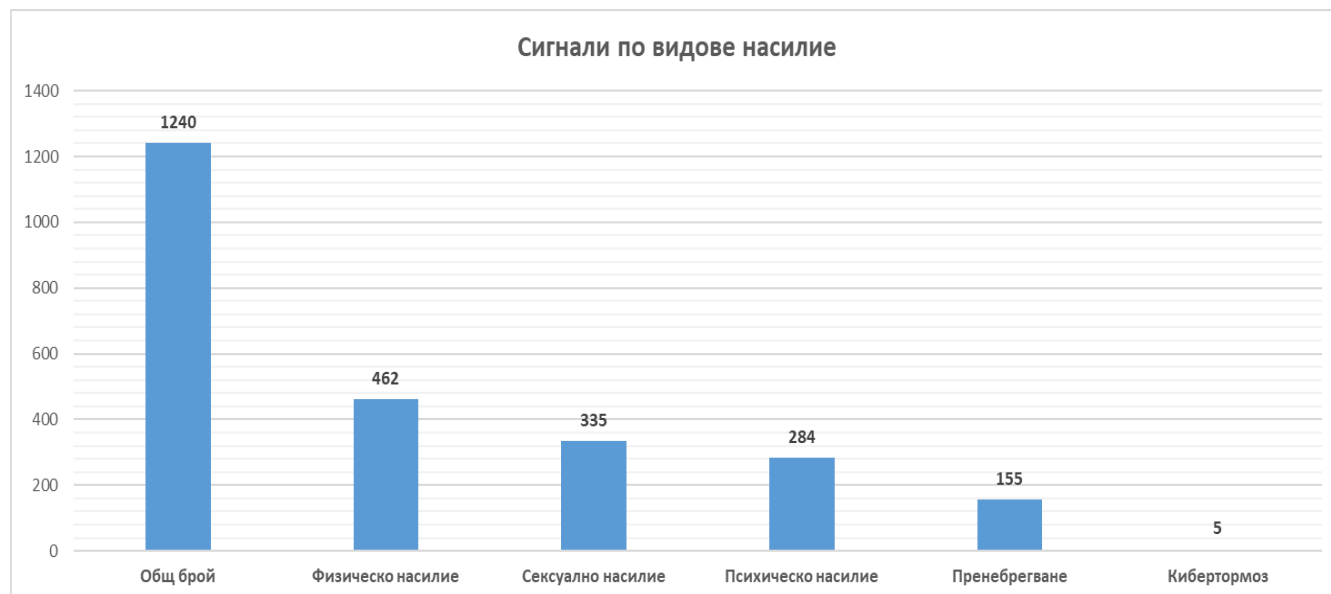
психическо насилие са с един процент по-малко (23%) в сравнение с 24% за 2019 г. През 2020 г. в 13% от случаите, или 155 бр., сигналите се отнасят до пренебрегване, като през 2019 г. тези проценти са 14%.

Прави впечатление, че през последните три години водещо остава физическото насилие като сексуалното и психическото заемат, съответно второ и трето място.

Варира делът на сигналите, свързани с пренебрегване на деца - при 12% за 2017 г., за 2018 г. данните сочат 18%, за 2019 г. процентът е 14% и за 2020 – 13%.

През 2020 г. са постъпили 5 (0,4%) сигнала за кибертормоз, през 2019 същите сигнали са 19, което в процентно съотношение е малко над 1%.

Фигура 3. Сигнали според вида насилие

С оглед постигане на максимално ясна картина на работата на екипите по КМ и случаите на насилие над деца, в анализа се включват и по-разширени данни за разпределението на случаите на насилие, регистрирани от екипите, според мястото на извършване, извършителя и според пола и възрастта на децата жертви. Тези индикатори са важни за определяне на конкретни препоръки за справяне с проблемите.

- ***Разпределение на жертвите на насилие по пол и възраст***

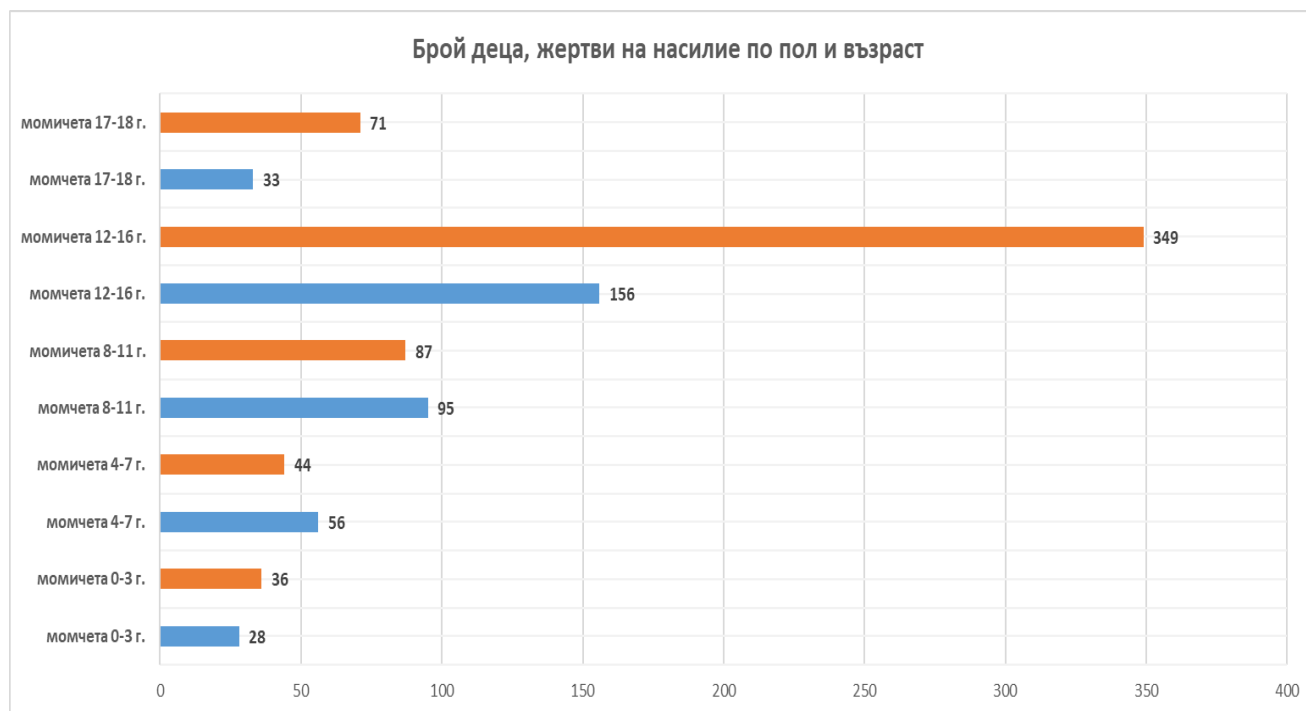
Разпределението на децата, жертви на насилие по пол и възраст (Фиг. 4) сочи, че и през 2020 г. най-често жертви на насилие стават децата между 12 и 16-годишна възраст, като по-често това са момичета (момчетата са два пъти повече от момчетата), следвани от децата между 8 и 11 години, като по-често жертви са момчетата.

На фона на намаления общ брой на случаите през 2020 г. се наблюдава и значително намаляване на броя на децата, жертви на насилие между 12 и 16-годишна възраст. За 2017 г. броят им е 533, за 2018 г. е 588, за 2019 г. е 584, а за 2020 г. броят е 505. През 2017 г. момчетата са 356, 413 са за 2018 г., 421 за 2019 г., а за 2020 са 349 (със 72 по-малко). При момчетата - 177 за 2017 г., 175 за 2018 г., 163 за 2019 г. и 156 за 2020 г. Процентното съотношение на жертвите на насилие в тази възрастова граница през разглежданата година са 69% при момчетата срещу 31% при момчетата. Във възрастовата група от 8 до 11 години през 2017 г. общият брой на децата жертви на насилие е 230, за 2018 г. е 197 деца, за 2019 г. е 245, а за 2020 г. е 182, като от тях съответно момчетата са 126 за 2017 г., 94 за 2018 г., 128 за 2019 г. и 95 за 2020 г., а момчетата са 104 за 2017 г., 103 за 2018 г., 117 за 2019 г. и 87 за 2020 г. Момчетата представляват 52%, а момичетата 48%. През 2019 г. е

идентично съотношението между момчета и момичета във възрастовата група 8-11 години. Следващата група деца са тези между 4 и 7-годишна възраст: общо 100 деца, от които съответно 56 момчета и 44 момичета. За сравнение през 2019 г. броят на децата между 4 и 7-годишна възраст са били 160.

Остава нисък и дялът на непълнолетните жертви на насилие между 17 и 18-годишна възраст – общият им брой е 104, като от тях 71 са момичета и 33 са момчета, а най-малка е разликата между засегнати момчета и момичета във възрастовата група до 3-годишна възраст 36 момичета и 28 момчета.

Фигура 4. Брой на децата жертви на насилие по пол и възрастови групи

- **Случаите на насилие по място на извършването**

Разпределението на случаите според мястото на извършване на насилие (Фиг. 5) сочи, че насилие спрямо децата продължава и през 2020 г. най-често да се извършва вътре в семейството, като то заема дял от 52% (494 случая за 2020 г. и 670 случая за 2019 г.) за сравнение през 2017 г. са отчетени 573 и 603 за 2018 г. случая на насилие в семейството. Относителният дял на случаите на насилие в семейството намалява от 56% през 2019 г. на 52% през 2020 г. През 2020 г. относителният дял на случаите на насилие в училището намалява - 6% (54 случая), през 2019 е 8,2% (98 случая) и 8% за 2018 г. Насилието, извършено на улицата от 5% за 2018 г. и 7% за 2019 г. нараства на 11% (103 случая) през 2020 г.

Относително малко са случаите на насилие в приемно семейство – 1% (11 случая), за 2019 г. - 1,5% и случаите на насилие в специализираните институции за деца 1%, за 2019 г. - 1,7%, като за 2018 г. този процент е бил 4%. Намаляването на относителния дял в специализираните институции се обяснява с факта, че в края на 2020 г. всички Домове за деца, лишени от родителска грижа (ДДЛРГ) в страната са закрити. В страната остават да функционират 4 Дома за медико-социални грижи за деца (ДМСГД).

Относителен дял от 1% заемат случаите на насилие при съседни (0,6% за 2019 г.), непознати (0,9% за 2019 г.) и в интернет (0,9% за 2019 г.). В сравнение с предходната 2019 г. относителният дял е без особена промяна. Случаите на насилие на обществено място – 4%, за 2019 е 4,5% и при близки и роднини – 2%, за 2019 г. е 1,8% също запазват своя

относителен дял. Впечатление прави рязката промяна на случаите на насилие при познати, от 7,5% през 2019 г., дялът нараства почти двойно да 12% през 2020 г.

Независимо, че през 2019 г. са въведени допълнени показатели при отчитането, отново прави впечатление посочените проценти през 2020 г. за „Друго“ – 8% (103 случая), за 2019 г. е 8,6%. Налице е значително намаляване – за 2018 г. са 22%, а за 2017 е 13%. Точно половината от отчетите се не са посочили конкретика за показателя „Друго“. Останалите 50% посочват като място на извършване ЦНСТ, резидентна услуга, както и съжителства с пълнолетни лица. Най-големия брой случаи, описани по този показател са 21 за област Пловдив и по 11 за областите Пазарджик и Шумен.

Фигура 5. Разпределение на случаите на насилие според мястото на извършване

- **Разпределение на случаите на насилие по извършител**

Анализът на разпределението на случаите на извършено насилие според извършителя показва, че и през 2020 г. най-високият дял на случаите на насилие е извършено от родителите в семейството (40% - 379 случая). Съгласно данните за 2020 г. най-голям дял на регистрирано насилие отново има от страна на бащата – 24% (225 случая), като този процент се запазва почти същия като през 2019 г. (25%). Данните сочат покачване спрямо по-ранни данни – 22% за 2017 г. Случаите на извършено насилие от майката през 2020 г. заема дял от 16% (154 случая), което е с 3% по-малко в сравнение с 2019 г. (19%).

Запазва се високият процент на случаите, в които извършителят е познат/съсед през 2020 г. – 19% (179 случая), почти 18% за 2019 г. и 16% за 2018 г., налична е отчетлива тенденция за покачване на случаите. Случаите на насилие, извършено от друго дете през 2020 г. бележат ръст – 14% (128 случая) в сравнение с 2019 г., когато дялът е бил 11,9%.

По отношение на показателя „Извършител на насилието“ са въведени допълнителни разбивки, които да дадат възможност за по-точни справки и подробна статистическа информация. Разпределението според извършителя на насилие от роднина показва 5%, от учител 2%, от непознат 4%, от неизвестен 1%. И тук, както и по отношение на показателя „Място на извършване“, въпреки по-добрите възможности за разпределение, следва да се отбележи сравнително високият процент посочен за „Друго“ – 16% за 2020 г., 13,5% за 2019 г., 19% за 2018 г., 13% за 2017 г. и съответно 9,6% за 2016 г.

В предоставената от задължително участващите структури информация по отношение на този критерий преобладаващо са посочени като извършители: приятел/съжител, попечител, съжител на майката, приемен родител, приятел/близък,

детегледач в социална услуга. Това дава допълнителна заявка от необходимост от още по-подробни разбивки, които от своя страна да дадат възможност за анализ.

Фигура 6. Разпределение на случаите на насилие според извършителя

Остава обезпокоителната тенденция от последните години, че най-близкият кръг на детето най-често продължава да е отговорен за извършеното насилие. Според предоставената информация от Регионалните дирекции за социално подпомагане в страната се запазва тенденцията най-честото място на извършване на насилието да е в семейството и най-честите извършители да са родителите на детето. И през настоящата година остава необходимостта от предприемане на действия по отношение на разпознаване на насилието и задължението за сигнализиране при случаи на насилие на съответните органи.

През 2020 г. продължава недостатъчно активното привличане в срещите на мултидисциплинарните екипи на допълнително представените в тях експерти от институции, определени в чл. 36г., ал. 3 от Закона за закрила на детето. Според обобщената информация от РДСП, през 2020 г. на срещите на МЕ са участвали 975 допълнителни участници в екипите, за 2019 г. на срещите са участвали 1175 представители, като за 2018 г. този брой е бил 1091. Броят на допълнителните участници през 2020 г. е намалял с 200. И през тази отчетна година най-голям е дялът на „Други“ – 72,2% (704 бр.) като процентът нараства в сравнение с 2019 г. - 70% и 2018 г. - 66%. Вписаните в графа „Други“ допълнителни представители са психолог, МКБППМН, специалист от социална услуга, представителна НПО, районен съдия, РЗИ, РУО, педагог, детска градина и др. Участието на служители в МЕ от образователните институции заема 19,3% за 2020 г., налице е сравнителна устойчивост, като за 2019 г. е 21%, спрямо 19% за 2018 г. По отношение на участието на личните лекари също се наблюдава устойчивост на данните - 8,4% за 2020 г., 8% за 2019 г., 10% за 2018 г. и 7,7% за 2017 г.

През отчетения период продължава констатираната тенденция от предходните доклади по отношение на недостатъчно участие на представителите на образователните и здравните институции. Макар и устойчив, процентът на участие на образователните институции не е задоволителен, особено предвид обстоятелството, че децата прекарват голяма част от ежедневието си в училище. В резултат на разразилата се пандемия с COVID-19 през 2020 г. и „преместването“ на учебния процес в електронна среда, данните отчитат намаляване – с 1,7% на участието на представителите на образователните институции в

срещите на МЕ. На практика, именно представителите на образователните институции имат възможността да наблюдават поведението на децата и да разчитат „скритите сигнали“ за наличието на насилие. Другите специалисти, отговорни за ранното констатиране на наличието на следи, подсказващи за преживяно насилие са представителите на здравните работници и по-специално личните лекари на децата, тъй като те могат лесно да различат формите на физическото и друго насилие над деца. През 2020 г. се отчита леко увеличение - с 0,4% на участието на личните лекари в МЕ.

Съгласно представените данни, през 2020 г. екипите при кризисна интервенция не са свиквани в извънработно време нито веднъж. Броят на срещите в почивните дни и празнични дни е изключително нисък (3 пъти в почивни дни само веднъж през празнични дни). Възможните причини за този нисък брой срещи на екипа в извънработно време и в почивни и празнични дни вероятно се дължи на липса на необходимост или на неправилно подадена информация от страна на отшелите се. Общият брой свиквания на екипа при кризисна интервенция за 2020 г. е 399, което е с 38% по-малко от предходната 2019 г.

При общ брой от 31 случая, изискващи кризисна интервенция, проведени са били 29 кризисни интервенции в 8 от областите на страната. Най-голям е броят кризисните интервенции в област Варна - 9, следван от област София – 7, областите София град и Шумен – 4, област Перник – 2 и областите Бургас, Ловеч и Силистра по 1. В 20 области не се е налагало провеждането на кризисни интервенции. Екипът за кризисна интервенция, поддържан от ДАЗД е оказал съдействие в 4 от случаите. Както и в предходни години, така и през 2020 г. професионалистите, които са взели участие при кризисните интервенции извън задължително представените, са предимно специалисти от неправителствени организации, психолози, юристи, общопрактикуващи лекари и социални работници.

Подадената информация през 2020 г. отчита намаляване на броя на случаите (с 90 по-малко от предходната 2019 г.) на насилие над деца, за които е сезирана Районната прокуратура, а пък броят на заведените дела е със 17 повече.

През 2017 г. Районната прокуратура е сезирана общо по 1565 случая, като по 138 от тях е заведено дело, а през 2018 г. са общо 705 случая, като по 192 от тях е образувано досъдебно производство и по 73 е заведено дело. През 2019 г. случаите, по които е сезирана Районната прокуратура е 780, от които по 240 са образувани досъдебни производства, а по 36 случая е заведено дело. През 2020 г. случаите, по които е сезирана Районната прокуратура е 690, от които по 206 са образувани досъдебни производства, а по 53 случая е заведено дело.

Въпреки малкото увеличение на заведените дела и през 2020 г. се наблюдава доста сериозна разлика между броя на случаите, по които е сезирана Прокуратурата и броя на заведените дела. Това е притеснително, тъй като от подадените данни не става ясно дали случаите, по които не са предприети по-нататъшни стъпки от страна на прокуратурата се дължат на неоснователност на сезирането или причините се дължат на други обстоятелства.

II. ТРУДНОСТИ И ДОБРИ ПАРКТИКИ В ПРИЛАГАНЕТО НА КООРДИНАЦИОННИЯ МЕХАНИЗЪМ

Изминалата 2020 г. беше белязана от разразилата се пандемия с COVID-19. Въведената извънредна обстановка и ограничителни мерки обясняват в известна степен и настъпилите промени, свързани с дейността на мултидисциплинарните екипи, работещи по прилагането на Координационния механизъм при насилие. Членовете на МЕ продължават да срещат затруднения от технически характер – не разполагат с автомобили, няма подходящи помещения за срещи на екипа, прекомерна е служебната им натовареност, недостатъчни са защитните средства (ръкавици, дезинфектанти и др.), което не е предвидено като ресурс и затруднява работата на екипите. Все още съществува проблема с недостатъчно добре застъпена съвместната дейност с допълнителните специалисти, което намалява качеството и ефективността на функцията на екипите. За поредна година, от

анализа на подадените данни става ясно, че най-големи затруднения екипите срещат при взаимодействието си с представителите на здравната система. Екипите продължават да споделят, че често пъти липсва съдействие от личните лекари и различни здравни специалисти. Необходимо е медицинските лица и личните лекари да присъстват на заседанията на МЕ и да предоставят навременна информация. Членовете на екипите заявяват, че е необходимо училищните институции да бъдат запознати със същността на Координационния механизъм – роли, функции и отговорности на участниците по изпълнение на заложените дейности в механизма.

И в този мониторингов доклад следва да се обърне внимание, че това, което може да се направи на местно ниво, е да се подобри комуникацията вътре в екипите, да се разработят вътрешноекипни правила за: подаване, предоставяне на информация, обратна връзка за работата по случая, определяне на най-доброто налично място за провеждане на разговори с пострадалото дете и неговите родители и начините за транспортиране при необходимост, спрямо наличния автомобилен парк.

Въпреки споделените трудности през изминалата сложна епидемиологична година, анализът на данните показва и наличието на добри практики при взаимодействие с органите по закрила. Увеличава се броят на отчетените добри практики области – такива са посочили повече от половината 17 (за 2019 г. са 14) административни области в страната – Благоевград, Велико Търново, Видин, Габрово, Добрич, Кърджали, Кюстендил, Ловеч, Монтана, Пазарджик, Пловдив, Разград, Сливен, София-град, София-област, Стара Загора и Ямбол.

По данни от РДСП, описаните добри практики се отнасят до много добра комуникация и координация между членовете на МЕ. Изградени са добри партньорски взаимоотношения и е налице ефективно сътрудничество в екипната дейност по прилагане на КМ.

РДСП Кюстендил споделя, че е създадена добра координация и организация между участниците в Механизма. Веднага след получаване на сигнал за дете в риск се уведомяват съответните институции, които оказват съдействие при нужда.

От РДСП Ловеч информират, че Община Тетевен изготвя и изпраща график за дежурства по КМ. За всяко заседание по КМ изпращат представител и съдействат своевременно по изпълнение на решенията, както и оказване на подкрепа на децата жертви на насилие чрез осигуряване на социални услуги в общността.

В РДСП Пазарджик е изградено добро сътрудничество, взаимодействие и партньорство на отделите „Закрила на детето“ към ДСП в областта с всички ангажирани институции, които са пряко ангажирани по прилагане на мерките и дейностите по закрила на детето.

РДСП Разград отчитат много добро партньорство със структурите на МВР.

В РДСП София област, ДСП работят в тясна връзка и взаимодействие с органите по закрила на детето. Заседанията на екипите се провеждат, както при получени сигнали, така и при възникнали процедурни въпроси, свързани с промяна в нормативната уредба.

В град София, при всички сигнали за деца, спрямо които е упражнено насилие, се извършва съвместна проверка на сигнала със служителите от СДВР.

РДСП Ямбол споделя навременно и ефективно съдействие от служителите на РУ на МВР, общинска администрация, Районна прокуратура и при необходимост от учебни заведения.

Представените добри практики показват сравнително добро екипно взаимодействие, готовност за подкрепа и съдействие, активно сътрудничество, съвместни работни срещи, екипност, добър обмен на информация, предимно на местно ниво. Макар и примерите за взаимодействие да не са споделени от всички области, от данните е видно, че добро сътрудничество основно се осъществява между ДСП, кмет и МВР и отчасти с МЗ и МОН.

III. ПРЕДЛОЖЕНИЯ И ПРЕПОРЪКИ

Чрез Координационния механизъм е въведен междуведомственият подход и работата в мултидисциплинарен екип, което допринася за адекватна и своевременно превенция и помощ за деца в риск от насилие или пострадали от насилие. Основната цел е да бъдат обединени ресурсите и усилията на ангажираните партньори за осигуряване на ефективна система за взаимодействие. Чрез Координационния механизъм се цели да бъде постигнат единен подход от страна на различни български институции при предприемането на съгласувани действия в случаи на насилие и злоупотреба с дете.

Както и в предходните години, настоящият документ отразява аналогични препоръки и изводи, тъй като не са предприети достатъчно сериозни промени, които да спомогнат за преодоляването на вече нееднократно посочените проблеми пред изпълнението на Координационния механизъм.

За поредна година, от подадените данни и извършения анализ става ясно, че основна пречка в работата по КМ остава недобрата комуникация между задължително представените структури и затруднението при свикването на екипа, както и недостатъчното включване на допълнителните участници спрямо конкретиката на всеки отделен случай.

Въз основа на направения анализ и от предложенията на отчетите се институции, биха могли да бъдат направени следните препоръки за подобряване ефективността на Координационния механизъм:

- Да се осигурят необходимите финансови, технически и човешки ресурси за ефективната работа на мултидисциплинарните екипи на местно ниво по прилагане на Координационния механизъм, като се усъвършенства нормативната уредба в посока установяване на възможности за финансиране и статут на участниците в екипите;
- Да се популяризира на областно и общинско ниво дейността на мултидисциплинарните екипи по прилагане на Координационния механизъм с цел повишаване на чувствителността в общественото пространство към темата за насилието над деца с оглед неговата превенция и необходимостта от намеса от страна на граждани и професионалисти в ситуация на регистрирано насилие;
- Провеждане на кампании за повишаване на чувствителността и информираността на обществото по въпросите на насилието над деца;
- Да се обсъди възможността за укрепване на капацитета на отделите „Закрила на детето“ и осигуряване на регулярна супервизия на социалните работници;
- Да се създаде единна информационна система (по примера на ИСРМ), в която да е видно какви цели и дейности са заложили всички ангажирани по случая/сигнала институции;
- Да се осигури ефективен взаимен достъп до релевантната за МЕ информация в базите данни на ведомствата, участници в Координационния механизъм;
- В случаите на установено насилие спрямо дете, сроковете за изпълнение по компетентност на всички институции/организации, участници в КМ да бъдат уеднаквени, в съответствие със сроковете на Закона за закрила на детето (ЗЗДет.) и Правилника за неговото прилагане (ППЗЗДет.);
- Да се провеждат редовни съвместни обучения, семинари и работни срещи на представителите на различните институции за работа по Координационния механизъм, ръководени от специалисти, работещи с деца жертва на насилие или в риск от насилие; Уточняване на правомощията и функциите на всеки един от представителите в екипите за работа по координационния механизъм;
- Обсъждане на тенденцията и извеждане на причините за повишаване на случаите на различни видове насилие над деца с предприета мярка за закрила – настаняване в семейства на близки и роднини и приемни семейства;

- Предоставяне на информация за организациите и специалистите, с които дирекциите „Социално подпомагане“ могат да осъществят контакт в случай, изискващи кризисна интервенция;
- Да се засили и активизира участието на общините, личните лекари, съда и прокуратурата в работата на екипите;
- Да се осигурява редовното участие на полицаи от РУ на МВР по настоящ адрес на детето/децата, които са запознати с техните проблеми, с оглед съдействие и подобряване ефективността на работата на мултидисциплинарните екипи по прилагане на Координационния механизъм при специфични и тежки казуси;
- При необходимост да бъдат осигурени тесни специалисти като детски психиатър, детски клиничен психолог, ресурсен учител, специален педагог и др., с оглед подобряване ефективността на работата на мултидисциплинарните екипи по прилагане на Координационния механизъм при специфични и тежки казуси;
- С цел превенция на насилието над децата, да се осигурят в образователните институции от системата на средното образование достатъчно работещи на терен специалисти, като например социални педагози;
- Планиране на минимален пакет от социални услуги за работа с децата и семействата и за работа с извършителите на насилие, като на областно ниво е необходимо да се предвиди функционирането на поне един Кризисен център;
- Да се осигурят необходимите финансови ресурси за изпълнение задълженията на Държавна агенция за закрила на детето за финансово обезпечаване работата на групата за кризисна интервенция;
- Да се помисли за евентуална промяна в НК и НПК – при изслушване на дете в щадящо среда (синя стая) да присъстват разследващите органи, за да се ограничат многократните разпити на детето;
- Всеки един от участниците в мултидисциплинарния екип набязва и предлага на останалите от екипа конкретни задачи по случая, които да изпълни, съобразно собствените си правомощия, в съответствие с нормативната уредба, поради тези факти и обстоятелства е важно и задължително участието на представител на всяка една институция.